

ابعاد کاربردی میدان در طراحی شهری (نمونه موردی میدان مثلث دزفول)

سیده فاطمه حسینی حقیقی^۱، ناهید آریا نژاد^۲

^۱کارشناسی ارشد آب‌وهوا شناسی (اقلیم‌شناسی)

^۲کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی

چکیده

بدقوارگی و بی‌نظمی و آشفتگی چنان بر میداین شهرهای ما سایه افکنده که نیازی به جستجو برای کشف این وضعیت نیست بلکه بر اثر قرار گرفتن در هر یک از میداین شهرهای امروزی به‌استثنای چند مورد خاص می‌توان این موضوع را به وضوح درک کرد. مواردی چون کوچک یا بزرگ بودن بیش از حد میدان - فقط مکانی برای عبور ماشین‌ها - پر ازدحامی و آلودگی بالای هوایی و بصری - عدم دارا بودن منظر و سیمای مطلوب و ساختمان‌های نامناسب اطراف میدان و داشتن نقشی فراتر از ارتباطی. میداینی را که واقعا بتوان گفت میداین شهری هستند مثل میداین قدیم الان نمی‌توان در شهرها یافت و اگر هم بوده در اثر رشد نامناسب شهرها کارکرد اجتماعی خود را از دست داده و به مکانی برای ارتباط و گذر ماشین‌ها تبدیل شده است. آنچه سبب جذابیت شهر و خاطره برانگیزی آن می‌شود میداین شهری هستند. یک میدان را زمانی می‌توان میدان شهری نامید که دارای کارکرد اجتماعی هم باشد یعنی مکانی برای تجمع مردم و انجام فعالیت‌های اجتماعی و برقراری روابط انسانی و اجتماعی هم باشد. این مقاله به روشی توصیفی تحلیلی نظری به ابعاد اجتماعی و کارکردی میدان داشته و تحلیلی کالبدی از میدان مثلث دزفول به عنوان یک فضای شهری که نقشی مهم در نظم ارگانیک بافت شهری دزفول دارد را ارائه می‌دهد.

کلمات کلیدی: فضای شهری، طراحی شهری، میدان، ابعاد اجتماعی، کالبد

مقدمه

شهرهای ایران علاوه بر فشردگی کالبدی دارای ساخت فضایی ویژه ای هم هستند؛ و آن همان پیوستگی مرکز شهر و مجموعه محلات از طریق گذرهای اصلی است. این خصوصیت فضایی که نتیجه مطالعه چند شهر که دارای ارزش فضایی هستند حاصل شده است؛ که با توجه به آن می‌توانیم در جهت بازیافت فضاهای شهری‌مان و رشد و توسعه آن و بهبود مناظر شهری‌مان و حتی تعریض کردن گذرهای اصلی شهرمان بپردازیم. اگر خیابان کشی های شهری در چند دهه پیش در ایران بر اساس ویژگی پیوستگی فضایی شهر صورت می‌گرفت امروز مجموعه‌های کم نظیری به‌جا مانده بود مانند مسجد جامع اصفهان که از شهر جدا نمی‌شود خیابان‌ها می‌توانستند بدون آنکه چنین مجموعه‌هایی را از هم بگسلند به تبعیت از بافت ارگانیک شهر جدا شوند. دو عنصر اساسی در ساخت فضایی شهر عبارت است از میدان و خیابان. این دو عنصر اولیه ساخت فضایی شهر محسوب می‌شوند. از گذرهای پر پیچ و خم و فضاهای عمومی شهرهای قرون وسطی گرفته تا خیابان‌ها و میدانهای جدید امروزی را اگر واجد ارزش فضایی باشند می‌توان در شمار خیابان و میدان با مفهومی که مورد نظر است قرار داد. تسلط بر خصوصیات فضائی این دو عنصر به مثابه فضائی عمومی در دل ساخت فضائی شهر است که به طراح شهری توانائی تصمیم گیری درست می‌دهد.

روش تحقیق

در این تحقیق از دو روش کتابخانه ای و مطالعات میدانی استفاده شده است. در روش کتابخانه ای از مجموعه کتب مقالات و مجلات و چند موردی هم روزنامه استفاده شده است. در روش میدانی یک میدان شهری در شهرستان دزفول واقع در استان خوزستان را به عنوان نمونه و مطالعه موردی انتخاب شده است و با تهیه پرسش نامه و به یک نمونه ۱۰۰ نفری از مردم را که بر اساس نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب شده بود داده شد. سوالات این پرسشنامه در رابطه با عملکرد این میدان و احساس مردم نسبت به این میدان بود.

مفهوم فضای شهری

بدون تحمیل معیارهای زیباشناختی فضای شهری عبارت است از: "فضای بین ساختمانها در شهرها و سایر مکانها که از نظر هندسی با نماهای گوناگون محصور می‌شود و فقط وضوح ویژگی های هندسی و کیفیتهای زیبا شناختی آن است که به ما اجازه می‌دهد آگاهانه فضای باز بیرونی را فضای شهری قلمداد کنیم" [۱]. فضاهای عمومی مهمترین بخشهای شهر را تشکیل می‌دهند و مکانهایی برای برخوردها و کنشهای متقابل میان افراد هستند. "در این فضاها، عابران پیاده به منظرهای عمده و اصلی آن دسترسی فیزیکی و بصری دارند. با رشد فضاهای خصوصی و با تاکید بر حریمیت و ایجاد عملکردهای اختصاصی، امنیت و کیفیت فضاهای عمومی تنزل پیدا کرده و فضاهای شهری برای حضور انسان مفهوم خود را از دست داده است" [۲]. به طور کلی حضور عابر پیاده در بستر محور پیاده جزء جدانشدنی از کلتی به نام فضای شهری است "که با هدف احیا حیات مدنی و اختصاص حداکثر فضا به عابر پیاده و حداقل نمودن فضای مورد نیاز وسایل نقلیه صورت می‌گیرد تا حرکت سریع و به دنبال آن سلب آرامش از انسان پیاده کاهش پیدا کند" [۳]. "همچنین به دلیل خیابان کشی هایی که به ساخت ارگانیک شهر و اصل پیوستگی فضایی توجه نکرده اند، بسیاری از فضاهای شهری گذشته، از بین رفته و امروز وجود ندارند؛ مانند گذر اصلی بازار به مسجد جامع در اصفهان" [۴].

نظریات شهرسازان در ارتباط با میدان شهری

پاول زوکر:

زوکر میگوید فضا ساختاری است سازمان یافته از فعالیت های گوناگون که متکی بر رابطه اشکال ساختمانهای محصور کننده، رابطه آن با وحدت و انسجام تنوع، ابعاد مطلق آنها و در مقایسه با عمق نواحی بازدر رابطه با تناسب های نسبی آنهاست او معتقد است که فضای شهری بر قواعد روشن و معین استوار است و می‌گوید هرگونه فضایی را نمی‌توان فضای شهری دانست

بلکه ارتباط ویژه بصری و حرکتی در خصوصیات آن موجب فضای شهری است و کیفیت محصور بودن، کیفیت زیباشناختی عناصر تشکیل دهنده و فعالیت خاص شهری که در آن واقع میگردد فضای شهری را از فضای باز متمایز می کند و در غیر این صورت حفره ای بیش میان ساختمانها نخواهیم داشت.

راب کریر:

از نظر کریر "میدان اولین تمهیدی است که انسان برای استفاده از فضای شهری به کار برده است. این فضا از اجتماع بناها در گرداگرد یک فضای باز ایجاد شده و از نظر او یک میدان مناسب زمانی شکل میگیرد که اولاً سرشار از کارکرد های معنی دار باشد. ثانیاً در محل مناسب و با دسترسی های مناسب در چارچوب آرایش کل شهر طراحی شده باشد [۱]."

گوردن کالن:

کالن فضای شهری را از دید پیاده مورد بررسی قرار می دهد و بر حس مکان آن از طریق فعالیت های اجتماعی تاکید مینماید کامیلو سیت:

نظریات سیت عمدتاً "بر جنبه های بصری، هنری و زیبا شناختی به منظور تاثیر مثبت در اذهان انسانی معطوف است او به مقوله ای به نام طراحی کامل و یکدست اعتقاد دارد و نظم فضایی را به عنوان ساماندهی یک سری مجموعه های منفرد نمی بیند که تکه تکه رها شده اند. بلکه فضای شهری را فضایی ممتد می داند که در آن مجموعه ها با هم درهماهنگی قرار دارند و کل واحدی را شکل می دهند.

کوبین لینچ:

بافت کالبدی و ساختار مکانی - فضایی شهرها یکی از مهمترین ابعاد هویتی شهرها را شکل می دهد زیرا شکل گیری بافت کالبدی شهری متأثر از اندیشه ها، عقاید، باورها، فعالیت ها و سطح فرهنگ جامعه می باشد و به تصویر ذهنی ناظر بسیار بها داده است و پنج عنصر اصلی را که عبارتند از راه، گره، نشانه و لبه و محله به عنوان عناصر اصلی سیمای شهری عنوان می نماید. "از نظر لینچ یکی از عواملی که در ایجاد هویت و خوانایی تصویر ذهنی شهروندان موثر است وجود نشانه های شهری است. خصوصاً اگر این نشانه ها در ارتباط با یکدیگر و در پیوند با هم قرار گرفته باشند. او میدان و پلازا را در حکم مرکز ثقل و تمرکز فعالیت ها در قلب یک منطقه متراکم شهری میداند که دارای کف سازی بوده و با ساختمانهای متراکم محصور شده باشد، خیابانهایی آنها را احاطه کرده و یا در ارتباط نزدیک با آنها قرار دارند و عناصری در آنها پیش بینی شده که مردم را به طرف خود جذب و ارتباط و تماس بین آنها را تسهیل می کند [۵]."

گروتز:

فضا از عناصر محدود کننده آن قابل شناسایی است و شخصیت آن تابع چگونگی و نظم حاکم بین عناصر است. لویی کان می نویسد: "فضا، فضا نیست مگر اینکه به روشنی قابل تشخیص باشد که چگونه به وجود آمده است [۶]."

میدان

واژه میدان، در اصل پارسی است ولی جمع عربی بسته و به آن میادین می گویند. "میدان (فضاهای باز وسیعی است که دارای محدوده ای محصور یا کمابیش معین هستند و در کنار راهی یا در محل تقاطع آنها قرار دارند و دارای کارکردهای ارتباطی، اجتماعی و ... یا ترکیبی از دو یا چند کاربرد مزبور بودند را میدان گویند [۷]." در تعریفی دیگر "فضایی است که نقش جمع کردن خانه ها، عناصر شهری و محله ای را داشته باشند را میدان می نامند [۴]." با این تعریف، در گذشته میدان به هر عرصه فراخ، پهن و بی عمارت گفته می شد، به همین دلیل میدان به مکان های بزرگ و سربازی که در آن چارپایان، سبزی و میوه، ذغال و کاه و امثال آن را می فروختند نیز اطلاق می شد. این نوع میدان ها، میدان تجاری بودند و تا به امروز نیز معمولاً چنین مکان هایی نام میدان را به خود دارند، مانند میدان میوه و تره بار و سایر میادین که عمدتاً عبارت بودند از میادین حکومتی که نهادهای حکومتی در اطراف آن مستقر بودند مانند میدان ارگ تهران یا نقش جهان اصفهان، میدان نظامی که خاص تمرینات نظامی و... مانند میدان توپخانه و سایر میادین میدان اصلی شهر نیز محل اصلی تجمع مردم بود، فضاهای

عمومی متعددی از مساجد، بازار، آب انبارهای بزرگ و نظایر اینها پیرامون آن جمع شده بود، مانند سبزه میدان تهران یا قزوین. بهترین معادل برای میدان شهری در زبان انگلیسی پلازا است که در ایتالیایی پیاتزا و در اسپانیایی پلاکا گفته می شود و هر سه کلمه از واژه لاتین پلاتینی مشتق شده اند، پلازا به عنوان فضای عمومی و سرباز تعریف شده که کف آن را بیشتر مصالح سخت پوشانده و ورود اتومبیل به آن ممنوع است و عمدتاً فضائی برای قدم زدن، رفع خستگی، نشستن و خوردن و آشامیدن و تماشای اطراف است. راب کرایر در این مورد می گوید "میدان از تجمع خانه ها دور تا دور یک فضای باز به وجود می آید [۸]". میدان یا حیاط عمومی شهر یا محله از همان آغاز از عهد باستان گرفته تا به امروز نقش جمع کردن خانه ها یا عناصر شهری و محله ای را داشته است. در واقع همین جمع شدن و گرد آمدن عناصر حول فضا است که میدان ایجاد میکند. پاسخ به این که چرا این ترکیب کالبدی در طول اعصار به قوت خود باقی مانده است این است که انسان موجودی اجتماعی است و فعالیتهای وی خواه به هر صورتی انسانی و فرهنگی در عناصر و فضاهایی مرتبط با آن از نظر کالبدی جزئی است از ساخت فضائی شهر از نظر اجتماعی در روح و روان شهروندان اثر می زارد. درست مانند مسجد جامع و بازارها که تکیه گاه ذهنی شهروندان ایرانی در گذشته بوده است. زوکر مفهوم میدان را به عنوان جزئی زنده و پویا از شهر مرتبط با شرایط اجتماعی اقتصادی و فنی در حال تغییر می داند و بر این عقیده است که میدان بر خلاف یک تابلو نقاشی و مجسمه در زمانی معین با آخرین اثر حرکت یک قلم بر تابلو نقاشی یا با آخرین تلاش بر پیکر یک مجسمه پایان نمی یابد. عناصر میدان و ساختمانهای محصور کننده آن در طول زمان تغییر می کنند و برخی ممکن است از میان بروند و یا ویران شوند و به جای آنها عناصر یا ابنیه دیگری با ترکیبی متفاوت ایجاد گردد. مقایسه تصاویر فضاهای شهری قدیم با فضاهای امروزی این خصوصیت را به خوبی نشان می دهد. در ایران تغییرات فضایی در میدانهای نظیر امیر چخماق یزد و نقش جهان اصفهان و توپخانه تهران به خوبی پیداست اطلاق فضای شهری به برخی از این میدانها مانند امیر چخماق یزد و توپخانه تهران دیگر درست به نظر نمی رسد چون به کلی ارزش فضایی خود را از دست داده اند. گسترده ترین شکل شناختی میدانی که در طول تاریخ ساخته شده است توسط کریر انجام شده است. این بررسی ها نشان می دهد که طراحان در اوج آزادی انواع شکل های فضاهای شهری را تجربه کرده اند و در هر دوره تاریخی ارزشهای جدید فضایی به میدان داده اند.

خصوصیات کارکردی میدان ها

میدان ها از لحاظ کارکردی به دو گروه طبقه بندی می شوند: نخست میدانهایی که کارکرد حرکتی و عبوری دارند و می توانند به عنوان مسیر محسوب شوند و دسترسی به واحدهای مسکونی و سایر بناها را نیز میسر می سازند. این گونه میدانی را فلکه می نامیم. "در طراحی فلکه تنها چیزی که مطرح نمی باشد حضور انسان و مفاهیم عمیق نهفته در فضای شهری است [۸]". گروه دوم میدان هایی هستند که ضمن دارا بودن کارکرد حرکتی و عبوری از جهت اقتصادی و اجتماعی نیز اهمیت بسیار داشته و در واقع مرکز اقتصادی و اجتماعی شهر به شمار می آیند، که جزء فضاهای شهری شهرهای ایرانی می باشند و عناصر کاربردی-کالبدی آن به وسیله سقف به یکدیگر پیوند داده می شوند و این ویژگی درست در برابر بسته بودن دیگر فضاهای همگانی شهری قرار دارد.

میدان مثلث دزفول

میدان مثلث دزفول در مرکز بافت قدیم و یکی از فضاهای اتصالی بین بافت قدیم و جدید دزفول به عنوان یکی از پر رفت و آمد ترین میدانی شهر دزفول می باشد که سابقه آن بیش از ۷۰ سال بر میگردد. میدان مثلث نقطه تلاقی دو شریان مهم ارتباطی شهر دزفول است. خیابان آیت اله منتظری به خیابان شریعتی. این دو محور از نظر کارکرد شهری و خدماتی و هویت شهری اهمیت زیادی دارند و از سویی دیگر بافت قدیم مسکونی دزفول نقش هویتی بارزی به این میدان بخشیده است. همچنین میدان مثلث به دلیل شکل مثلثی و کاربری های مهم اطراف آن در گذر زمان به عنوان یک فضای شهری مهم در این شهر می باشد. با توسعه شهر دزفول بر ازدحام و شلوغی این میدان نیز افزوده شده تا جایی که رفته رفته هویت شهری

خود را از دست داده و به یکی از گره های مهم ترافیکی شهر تغییر شکل داده است. در سال های اخیر مسئولان شهر، تلاش آشکاری برای بهسازی این میدان انجام داده اند، که این اهداف کلان بازسازی می تواند آینده روشنی را برای مناطق همجوارمیدان به وجودخواهد آورد. طرح بزرگ ساماندهی جداره های اطراف این میدان نیز یکی از این برنامه ها است. با وجود این برنامه کلان شهری ساماندهی کالبدی شهری و سازمان عملکردی و تسهیل در ترافیک سواره و تأمین امنیت تردد پیاده، همچنین بازسازی این میدان مورد نظر می باشد. شایان ذکر است که هدف طرح منحصر به میدانگاه نشده، بلکه حفاصل خیابان های آیت اله منتظری و شریعتی را شامل می شود. (عکس شماره ۱)

عکس شماره ۱

منبع: www.mydez.com

اجزای کالبدی تشکیل دهنده میدان مثلث

کف بدنه و عناصر مستقر در میدان

کف:

کاربردهایی نظیر سطح زمین دارد سطح کف عنصر محدود کننده زیرین فضا و معمولاً افقی هستند و می تواند یکدست و یا پله پله باشد ولی بهره حال امکانات تغییر در آن نسبتاً محدود است ارتباطی که بین کف فضاهای مختلف یک مجموعه وجود دارد تاثیر بسزائی بر شخصیت کل مجموعه فضاها دارد.

بدنه

بدنه ها عناصر محدود کننده فضای میدان هستند نحوه ترکیب سطوح عمودی بدنه ها همراه با باز شوها و سایر عوامل موجود در آن میزان جسیم بودن بدنه های تحدید کننده را معین خواهند نمود بدنه ها می توانند نرم یا صلب و یا یکنواخت و یا متنوع باشند.

اجزای مستقر در فضا:

این عناصر در داخل فضای شهری قرار داشته و بخشی از فضا را اشغال می کند آنها جزئی از بدنه کف و یا سقف نیستند ولی به لحاظ موقعیت و ابعاد و تناسبات و رنگ و فرم و شکل و حالت در فضا تاثیر گذار است که شامل پوشش گیاهی و اثاثیه شهری است.

شاخصه های میدان مثلث به عنوان یک فضای شهری

هر فضای شهری به عنوان ساختار اصلی جریان زندگی جمعی باید همواره سرزندگی خود را حفظ نماید و برای داشتن تنوع در وقایع شهری و در ساعات و روزهای مختلف، انعطاف از ویژگی های اساسی آن به شمار می رود. این فضا باید با ایجاد فضایی خاطره انگیز و ایمن برای شهروندان همواره انگیزه های جدی جهت حضور، نظارت و نگهداری را برای آنها به وجود آورد. این میداين به عنوان یکی از اثرگذارترین فضاهای شهری در ذهنیت شهروندان هستند تا حدی که معمولاً ساکنان یک شهرمناطق مختلف شهرشان را توسط میداين آن از هم باز می شناسند و ساده ترین راه نشانی دادن به یک غریبه را راهنمایی از طریق همین میداين می دانند [۹]. " میدان مثلث دزفول نیز به دلیل داشتن شکل کاملاً خاص خود و نحوه قرارگیری آن و هماهنگی بین آن و جداره های اطراف، ساختمان های خاص اطراف آن مانند بانک ملی مرکزی، مغازه های تجاری اطراف آن به عنوان یک فضای شهری شاخص مطرح است.

سرزندگی: جوهر زندگی شهری در یک تنوع سرزنده نهفته است که باید در هر زمان و برای همه در دسترس باشد و دامنه وسیعی از حق انتخابها را در اختیار آنها قرار دهد. تنوع عملکردی میدان مثلث هم از حیث انواع و هم از حیث زمان ارائه خدمات به شهروندان و هم از جهت گروههای مختلف مراجعه کننده قابل بررسی است. این میدان باید پذیرای فعالیتهای جمعی و بستری برای وقوع فعالیتهای فردی باشد. ایجاد جذابیت‌های بصری در این میدان، عقب نشینی و سایر تمهیدات کالبدی از جمله جزئیات در بدنه ها و کف، نورپردازی مناسب در شب، ایجاد فضاهای مسقف به عنوان نقاط مکث کوتاه برای بروز انواع قرارگاههای رفتاری، تنوع و اختلاط کاربریها در سرزندگی میدان موثر است. به عقیده کالن نیز ایجاد سکانس های فضایی متنوع که به تدریج و به آرامی در امتداد مسیر خیابان شهری صورت می گیرد در سرزندگی خیابان ها موثر است. یکی دیگر از راهبردهای سرزندگی در طول این فضای شهری ایجاد امنیت می باشد که این نظارت و مراقبت دائم توسط کسانیکه مالکین کاربری های اطراف میدان هستند صورت می گیرد. بکارگیری تسهیلات و کاربریهای جاذب برای گروههای متفاوت در طول مسیر، پرهیز از ایجاد گوشه های تاریک و مخفی، روشنایی متناسب با حرکت پیاده ها، پراکندگی مناسب نقاط فعال و روشن در طول فضای شهری، استقرار واحدهای مسکونی در برخی نقاط مسیر بخصوص در طبقات فوقانی بدنه ها به دلیل اینکه حیات دائمی دارند از جمله سیاستهای ایجاد امنیت در این فضاهای شهری می باشد [۹]."

انعطاف

این میدان به عنوان یک فضای شهری مکانی متراکم از رویدادها و فرصتهای متنوع حیات جمعی، بیش از هر چیزی نیازمند زمینه ای منعطف است، به طوریکه در هر زمان با تغییر نوع رویداد با کمترین تغییرات کالبدی بتواند با آن رویداد هماهنگ گردد. انعطاف می تواند در کالبد صورت گیرد مثلاً بکارگیری مصالح مرمت پذیر در کف، در بدنه پرهیز از استقرار بناهای درشت دانه با بدنه های یکدست در لبه مسیر، ایجاد فرورفتگی هایی در بدنه بلافاصله همکف جهت مکث، یکی دیگر از راهبردهای ایجاد انعطاف در طول مسیر، انعطاف در عملکرد عناصر مستقر در فضا چه به لحاظ مکانی و چه به لحاظ زمانی می باشد. به طور مثال ایجاد تمهیداتی برای نصب آسان سایبان و سایر عناصر الحاقی و یا ایجاد قابلیت استفاده های متفاوت از خیابانهای شهری در زمانهای متفاوت سال. (عکس شماره ۲)

عکس شماره ۲

خاطره انگیزی

میدان شهری جزء عمومی ترین و موثرترین فضاهای شهری دارای یک فرم خاص است و در طی زمان درک می شود لذا باید خاطره انگیز باشد تا مشوقی برای تکرار حضور در خیابان و مشارکت در زندگی جمعی باشد. دو عامل عمده و اساسی باعث خاطره انگیزی میدان شهری می شوند، ابتدا نقش انگیزی میدان به معنای وجود عملکردها، مفاهیم و ویژگی های کالبدی مشخص و متمایزی که به راحتی در ذهن حک می شود و دوم برانگیخته شدن احساسات مثبت شهروندان و ایجاد محیطی مانوس از طریق ایجاد امکان دخل و تصرف در فضا و افزایش مشارکت آنان در نگهداری فضا بطوریکه آن را بخشی از محیط زندگی خود بدانند. یکی از عوامل مخرب در نقش انگیزی کالبدی این میدان تعریض آن می باشد که هویت آنرا را دگرگون ساخته و چهره ای دروغین و غریب را ارائه می کند. باتوجه به اینکه یکی از مهمترین و نقش انگیزترین بخش های هر فضا، ورودی آن است توجه به الزامات در ورودیهای خیابان شهری به این میدان از الزامات طراحی آن است. توجه به حفظ و تقویت و ساماندهی بدنه های شاخص خیابان اطراف آن، حفظ کاربریهای با سابقه با همان چهره سابق و همان نام، توجه به نشانه های ذهنی جمعی و تقویت آنان، شناسایی پاتوق ها و تقویت و امکان بروز بهتر گونه های فعال و سالم آنها نیز در نقش انگیزی این میدان بسیار مهم است. علاوه بر این میدان باید دارای یک سری کاربریها و فعالیتهای ویژه باشد به نحوی که شهروندان به صورت کاملاً مقصدی به آن مراجعه نمایند (مانند بانک ملی مرکزی) و میدان را به میعادگاه و محل ملاقات افراد تبدیل نموده تا باعث احساس تعلق و مالکیت شهروندان نسبت به میدان گردد و در آفرینش محیطی مانوس بسیار کارا باشد؛ مانند: کاربری های تجاری خاص اطراف آن، نزدیکی به پل قدیم دزفول و ...

ایمنی

از آنجائیکه اساساً در میدان های شهری حضور سواره و پیاده را به طور همزمان داریم و هر دو مجاز به حرکت در مسیرهای خود به صورت دائمی هستند، ایمنی پیاده و سواره بسیار مهم است. "تمهیدات کالبدی در این میدان باید ایمنی افراد حاضر را تضمین نماید؛ مثلاً قرار دادن گذرگاههای عرضی برای پیاده با نورپردازی مناسب و روشنایی مناسب در شب، تغییر رنگ مصالح این گذرگاهها به خصوص در محلهای پر تجمع و یا نزدیک ایستگاههای حمل و نقل عمومی، اجتناب از پارکهای حاشیه ای اتومبیل در خیابانها، تمهیدات کالبدی مناسب در تقاطع ها برای افزایش ایمنی پیاده در برابر سواره [۹]".

شاخصه های میدان مثلث به عنوان یک شکل

فرم:

ظاهر و ساختار و چگونگی رشد و بیان آن است. تعریف زیبا شناختی فرم عبارت است از تظاهراتی حسی و واضح یک پدیده که خود را در معرض قضاوت قرار می دهد. فرم یا صورت کلیتی است وحدت یافته از شاخص های کالبدی و غیر کالبدی جنبه

کالبدی فرم شامل شکل رنگ و بافت پیکره و ... می باشد. این میدان نیز به دلیل فرم خاص سه گوش خود جنبه قابل احساسی را دارا است لذا فرم آن همیشه حالتی کالبدی ندارد.

عملکرد:

توانایی یک سیستم دینامیک در ایجاد حالت‌های رفتاری معین است این توانایی و قابلیت باعث شده است انسانها در برخورد با هر پدیده عینی و واقعی خاصیتی را کشف کنند که می‌تواند بالقوه در رفع نیاز آنها کمک نماید این خاصیت را عملکرد آن پدیده می‌نامند ارتباطی نزدیک و متقابل بین نیاز فعالیت و عملکرد است پس عملکرد به عنوان یکی از وجوه پدیده و مولفه های این میدان است.

معنی:

لینچ معنی را خاصیتی از محیط می‌داند که می‌تواند فرد را به دیگر جنبه های زندگی مرتبط سازد البته معنی آموخته می‌شود تجربه دانش و ارزش و هنجارهای فردی در آن نقش مهمی دارند که در جمع آن را فرهنگ می‌نامیم. در یک محیط بیشتر اشیا و پدیده‌هایی که درک می‌شوند دارای بار معنایی می‌باشند. لذا در این میدان امکانات مختلفی برای فعالیت وجود دارد که می‌تواند اشاراتی از وقایعی که اتفاق افتاده یا می‌خواهد بیافتد وجود دارد.

ابعاد و تناسب فضایی:

این عامل تحت تاثیر عوامل متعددی از جمله کارکرد آن فضا و فعالیت‌های مجاور آن، موقعیت آن در شبکه ارتباطات شهری قرار دارد و تغییر ماهیت یا کیفیت فعالیت‌های مجاور یا درون یک راه از عواملی است که موجب بروز ناسازگاری بین کارکرد و نقش میدان با تناسب فضایی آن می‌شود.

نتیجه

وضوح فرم بصری و عملکرد فضا موجب ادراک صحیح از آن و در نتیجه ارتباط مناسب مردم با فضا است که در نهایت به اهمیت اجتماعی فضا می‌انجامد. مهم‌ترین عنصر ساخت فضایی شهر است که همواره با تاریخ یک ملت در ادوار مختلف به وجود می‌آید، شکل می‌گیرد. این عنصر که فعالیت‌های مختلف فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و ... همواره در آن جریان داشته، همیشه با قلب تاریخ شهر تپیده و سرگذشت شهرها را رقم می‌زده است. بنابراین نباید گمان کرد که میدان شهری عنصری است قدیمی و شهر امروز بدان نیاز ندارد هنوز پدیده های نوین ارتب اطلی چون ماهواره، اینترنت و سایر موارد دیگر هنوز که هنوز نتوانسته است جای میدان را بگیرد. بلکه میدان شهر، تبلور زندگی جمعی شهروندان یک شهر است. به نظر کامیلوسیت ساخت و طراحی فضاهای شهری از جمله میدان شهری، اساس ساخت شهرها می‌باشد. زیرا در یک فضای عمومی زندگی اجتماعی جریان دارد، بنابراین باید محیطی ایجاد کرد که از نظر جسمی و روانی برای نیازهای شهروندان کارائی داشته باشد و معتقد است شهر باید حداقل چند میدان اصلی داشته باشد که برای ساکنین آن لذت بخش و افتخار آفرین باشد و روح بشریت را زنده کند و احساسات پاک و بزرگ را در جوانان پرورش دهد با توجه به اهمیت این موضع، پایدار سازی میدان می‌تواند بسیاری از مشکلات این فضاها را حل نماید. منظور ناپایدار سازی میدان یعنی سعی در پویا نگه داشتن و انعطاف پذیر کردن این فضاها و حفظ نمایی فیزیکی آنها با صرف هزینه و انرژی اندک برای استفاده بلند مدت از آنها را گویند.

منابع

- [۱] کریر، راب، ترجمه هاشمی نژاد- خسرو، ۱۳۸۳، فضاهای شهری، چاپ اول
- [۲] تیبالدز، فرانسیس، ترجمه لقایی- حسن علی وجدلی- فیروزه، ۱۳۸۵، شهرهای انسان محور، چاپ اول
- [۳] حبیبی- سید محسن، ۱۳۷۸، مسیر پیاده گردشگری، فصلنامه هنرهای زیبا، شماره ۹

- [۴] توسلی- محمود، ۱۳۸۶، طراحی فضاهای شهری، چاپ دوم، انتشارات مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران
- [۵] لینچ، کوین، ۱۳۵۵، سیمای شهر، ترجمه دکتر منوچهر مزینی، انتشارات دانشگاه تهران
- [۶] گروتز، یورگن، (۱۳۷۵)، زیباری شناسی در معماری، جهانشاه پاکزاد و عبدالرضا همایون، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی
- [۷] سلطان زاده، حسین / ۱۳۷۰ / فضاهای شهری در بافت های تاریخی ایران / انتشارات دفتر پژوهش های فرهنگی
- [۸] اعتضادی، لادن، سیر اندیشه ها در شهرسازی معاصر (جزوه مطالعات تکمیلی درس، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۹)
- [۹] پاکزاد، جهانشاه، ۱۳۸۵، مبانی نظری و فرایند طراحی شهری، انتشارات مسکن و شهرسازی، تهران.